

RAPPORT

Mediers granskning av företag – Del II

Vad Sverige kan lära
av dansk medieetik

RAPPORT

**Mediers granskning
av företag – Del II****Vad Sverige kan lära
av dansk medieetik**

01 INLEDNING	3
02 FÖRETAGENS RÄTTIGHETER	5
03 INTERVJUADE PERSONER	9
04 REPORTAGE	10
05 REFLEKTIONER	27
06 KÄLLMATERIAL	29

Rapporten är framtagen i samarbete med Stars4Media. Ett EU-finansierat projekt i syfte att stimulera till gränsöverskridande samarbeten inom journalistik, samt bidra till informations och kunskapshöjande aktiviteter inom mediesektorn.

Rapportförfattare: Pamina Falck

— — Inledning

Svenska företag har ytterst små möjligheter att försvara sig mot mediala övertramp. Dels saknas helt lagstiftning som skyddar juridiska personer vid förtal. Dels ger mediernas egna tillsynsorgan ett mycket begränsat skydd för företag att hävda sig mot klandervärda publiceringar. Samtidigt kan de företag, föreningar och myndigheter som utsätts för osaklig publicitet drabbas hårt i form av tappat förtroende och i företagens fall minskade intäkter.

Näringslivets medieinstitut (NMI) har i en tidigare sammanställning pekat på företag som ansett sig felaktigt uthängda i medier och som vittnat om känslan av maktlöshet och misstro till det medieetiska systemet i vad dem upplever som otillräckliga prövningar av medieetiken.¹

Förespråkarna av rådande ordning menar att ett ökat skydd för företag skulle innebära ett hot mot fria medier och riskera att hindra viktiga granskningar från att genomföras. Samtidigt finns det flera exempel på länder som ger företag juridiska rättigheter med bibehållen hög pressfrihet. Ett exempel är Norge, ett annat är Danmark.

1 (Falck, Företag som utsatts för skadlig och osaklig publicitet, 2019)

NMI har nyligen presenterat en rapport som skildrar hur företagens rättigheter i Norge påverkar journalisters granskning av företag.² Med denna rapport används samma frågeställning för att analysera det danska medieklimatet.

Under reportageresan till Danmark intervjuades företrädare för det medieetiska systemet, journalister, näringslivsrepresentanter och jurister för att ta del av deras bild om hur företagens rättigheter påverkar journalisters granskning av företag. De vi intervjuade har även tagit del av och givits möjlighet att kommentera argumenten som ligger till grund för det svenska systemet.

Inledningsvis presenteras en överblick av hur det juridiska- och medieetiska systemen är utformade, samt vilket skydd de ger företagen i respektive land.

Om Näringslivets medieinstitut

Näringslivets medieinstitut (NMI) ska bidra till kvalitetshöjning i svenska nyhetsmedier genom kritisk granskning och öppen diskussion. Ämnen som NMI bevakar inkluderar saklighet, opartiskhet, och pressetik. Verksamheten finansieras av Stiftelsen Fritt Näringsliv.

² (Falck, Mediers granskning av företag: Vad Sverige kan lära av norsk medieetik, 2020)

— — Företagens rättigheter

För att jämförelsen ska bli greppbar krävs en förståelse för de två ländernas system var för sig. Inledningsvis ges därför en överblick av hur det juridiska och det medieetiska systemet är utformat samt vilket skydd de ger företagen i respektive land.

SVERIGE

Juridiskt skydd

Enligt svensk lag kan inte juridiska personer, till skillnad från privatpersoner, väcka åtal för förtal. Ett företag har alltså inga möjligheter att stämma en publicist för att ha spridit osaklig eller direkt lögnaktig information om företaget. Det kan ifrågasättas om Sveriges restriktiva hållning mot förtal av juridiska personer, s.k. ekonomiskt förtal, är förenlig med EU-rätten. Att företag bör anses skyddsvärda och att Sverige därmed bör harmonisera svensk lag med EU-rätten lyfts i Gunnar Perssons bok Ekonomiskt förtal från 2005.³

Om en privatperson anser sig ha blivit utsatt för ett tryckfrihetsbrott, exempelvis förtal, kan denne väcka ett enskilt åtal mot den ansvarige utgivaren. Även Justitiekanslern har i vissa fall möjlighet att väcka åtal i tryckfrihetsmål men det är ytterst sällsynt.

Tryckfrihetsmål prövas i en särskild jurydomstol bestående av nio lekmän där sex röster krävs för en fällande dom. Friar juryn är domstolen bunden till det beslutet, det går alltså inte att överklaga en friande dom i tryckfrihetsmål. Väljer juryn däremot att fälla, kan domstolen ändå välja att fria den tilltalade, dessutom

³ (Persson, 2005)

kan en fällning överklagas i ytterligare två instanser. Tryckfriheten har ett starkt skydd i Sverige och syftet är att skydda det fria ordet och möjliggöra granskning av makthavare utan risk för repressalier.⁴

Medieetiskt skydd

Förutom Tryckfrihetsförordningen finns regler i radio- och tv-lagen och publicitetsreglerna. Tillämpningen granskas och prövas av granskningsnämnden för radio och tv, respektive Medieombudsmannen (MO) och Mediernas Etiknämnd (MEN). Granskningsnämnden är ett självständigt beslutande organ inom myndigheten för press, radio och tv som efter anmälningar prövar inlag från marksänd radio och tv. Enligt nämndens praxis har företag rätt att få sin sak prövad i frågor som gäller opartiskhet, beriktigande och genmäle, samt saklighet. Företag har alltså rätt att få fel rättade, och komma till tals när de blir kritiserade. Det sistnämnda gäller som huvudregel, men det finns också undantag till rätten till samtidigt bemötande. Kravet på opartiskhet gäller enbart public servicebolagen och innebär bland annat att journalister inte får ta ställning i kontroversiella frågor.

Vid en fällning ska kanalen publicera granskningsnämndens beslut. Nämndens beslut ska publiceras i anslutning till programmet där de felaktiga uppgifterna sändes. Exakt hur och var publiceringen ska ske finns det inga tydliga riktlinjer för. En fällning medför ingen ekonomisk kompensation till den utsatta parten.

När övertramp sker i tryckt media, eller i etermedia om anmälan gäller kränkning av enskild person, kan detta anmälas till MO som arbetar för MEN och som i sin tur är tillsatt av Medieetikens Förvaltningsorgan. MEN prövar om publiceringar lever upp till publicitetsreglerna. Dock prövar nämnden inte hur väl journalister lever upp till yrkesetiken, de prövas i stället av Journalistförbundets yrkesetiska nämnd. Medieetikens Förvaltningsorgan är ett självreglerande organ som är skapat av mediebranschen för att förvalta det medieetiska systemet.

En anmälan som skickas in till MO av ett företag – eller annan juridisk person – prövas enbart avseende frågor om genmäle och rättelse. Ett namngivet företag har alltså rätt att komma till tals i efterhand men anses inte ha rätt till samtidigt bemötande. Företag anses även ha rätt till rättelse vid felaktiga publiceringar. I praktiken tar dock MO nästan aldrig ställning i sakfrågan i en företagsanmälan, och fällningar baserade på att en felaktig uppgift inte rättats är därmed så gott som obefintliga. Det innebär att ett företags enda egentliga chans att få en tidning fälld är om tidningen vägrar företaget ett genmäle.⁵

En fällning i MO ger, likt i granskningsnämnden, ingen ersättning till den drabbade parten utan innebär att publicisten ska publicera nämndens beslut på valfri plats. Till skillnad från granskningsnämnden är prövningen i MEN stängd

4 (Vallinder, 2000, s. 365)

5 (Falck, Företag avstår från att anmäla till PO, 2019)

från insyn. Det går alltså inte att granska uppgifterna som ligger till grund för MEN:s beslut utan endast nämndens bearbetade sammanfattning av ärenden.

När Pressens opinionsnämnd den första januari 2020 ombildades till MEN innebar det ett första steg för en maktförflyttning där MEN tar över delar av granskningsnämndens ansvar. Förändringen medför att insynen minskar, då granskningsnämndens öppna prövningar av medieetiken övergår till MEN:s stängda. Ytterligare en skillnad är att prövningarna blir mindre förutsägbara då MEN, till skillnad från granskningsnämnden, inte använder sig av praxis.

DANMARK

Juridiskt skydd

I Danmark har juridiska personer möjlighet att stämma medier för förtal i domstol. Enskilda och företags skydd regleras dels i strafflagen och ställs sedan mot yttrandefriheten. Prövningen av medier sker i vanlig domstol och alltså inte i en särskild jurydomstol som i Sverige.

Såväl journalister som utgivare kan åtalas i domstol och straffen som utkrävs är i regel böter, men kan även ge fängelse. Domstolar har även rätt att besluta att publiceringar raderas från hemsidor.

Medieetiskt skydd

Danmark har ett självreglerande medieetiskt system kallat Pressenævnet, som prövar om anmälda publiceringar följer de medieetiska reglerna, de s.k "Vejledende regler for god presseskik". Pressenævnets funktion i det medieetiska systemet blev lagfäst 1992 och går under namnet medieansvarslagen. Utformningen av de medieetiska reglerna är dock inte bestämt i lag utan framtaget av det danska journalistförbundet och medierna.

Pressenævnet har ett sekretariat bestående av jurister som hanterar anmälningar och sköter den skriftliga kommunikationen mellan anmälaren och utgivaren. Sekretariatet kommer därefter med utlåtanden och förslag på beslut till styrelsen. Styrelsen består av likdelar justister, journalister, redaktörer samt representanter från allmänheten, dessa personer väljs för en fyraårsperiod. Vid varje styrelsemöte där publiceringar prövas mot medieetiken deltar en person från vardera representantsgrupp och prövningen är stängd från insyn.

Tv och radio samt tryckta medier, som utkommer periodiskt, är automatiskt anslutna till Pressenævnets och därmed bundna till de vejledende regler for god presseskik. Digitala medier kan frivilligt välja att ansluta sig till Pressenævnet

varpå medieetiken då också gäller dem. Pressenævnet finansieras av de medier som är anslutna till nämnden.

Public servicebolagen kan prövas av Pressenævnet, men bolagen har därutöver egna ombudsmän som prövar medieetiken internt, samt prövar om bolagen lever upp till kraven för god pressetik. Utformningen av ombudsmännens uppdrag är delvis upp till respektive public servicebolag att avgöra och skiljer sig därför åt.

En fällning i Pressenævnet innebär ingen ekonomisk kostnad för den fällde, däremot krävs att utgivaren publicerar en rättelse. Rättelsen ska enligt Pressenævnets praxis ges samma exponering som den initiala felaktiga publiceringen fick. Sekretariatet kontrollerar att rättelser exponeras på rätt sätt och kan kräva att medierna publicerar en rättelse på nytt om den första rättelsen publicerats felaktigt.

I Pressenævnets prövningar anses juridiska personer ha likvärdiga rättigheter mot medier som enskilda. Det innebär bland annat att ett företag som utsätts för hård kritik vanligtvis har rätt till samtidigt bemötande, samt rätt att ta del av all kritik som kommer publiceras innan de ger sitt bemötande. Pressenævnet tillämpar praxis i sina prövningar och omprövar löpande praxis för att den ska vara förenlig med god pressetik.

— — Intervjuade personer

Totalt intervjuades nio personer under reportageresan till Danmark i augusti 2020.

1. **Jørgen Andresen.** Redaktionschef på Danmarks ledande affärstidning, *Dagbladet Børsen*. Köpenhamn 24 augusti.
2. **Lars Bøgeskov.** Tidigare journalist men nu presskoordinator på Danmarks största arbetsgivarorganisation, *Dansk Industri*. Köpenhamn 25 augusti.
3. **Erik Kjær-Hansen.** Advokat i medierätt och företrädare framför allt mediebolag och journalister. Han är delägare på advokatbyrån *Gorrissen Federspiel*. Köpenhamn 25 augusti.
4. **Peter Trads.** Nyhetschef på Danmarks ledande affärstidning, *Dagbladet Børsen*. Köpenhamn 25 augusti.
5. **Astrid Gade Nielsen.** Kommunikationsdirektör på *Danish Crown* - Europas största och världens näst största producent av fläskkött. Företaget är ett av Danmarks största bolag. Köpenhamn 27 augusti, telefonintervju.
6. **Lisbeth Feldvoss.** Jurist och chef för sekretariatet i *Pressenævnet* vilket är Danmarks motsvarighet till Mediernas Etiknämnd. Köpenhamn 27 augusti.
7. **Johan Christensen.** Redaktör och grävande journalist på Danmarks ledande affärstidning, *Dagbladet Børsen*. Köpenhamn 27 augusti.
8. **8. Heidi Højmark Helveg.** Advokat i medierätt och delägare på advokatbyrån *Synch*. Hon företräder enskilda och företag mot medier i både Pressenævnet och i domstol. Hon företrädde målsägande i ett uppmärksammat och ovanligt medierättsfall i Danmark som hennes klient vann. Köpenhamn 28 augusti.
9. **Jacob Møllerup.** Journalist och rådgivare i medieetiska frågor, tidigare ombudsman för *Danmarks Radio*. Köpenhamn 28 augusti.

Reportage

I rapporten har vi valt att rikta särskilt fokus på fyra områden där länderna skiljer sig åt, vilka är: samtidigt bemötande, juridiska rättigheter, praxis och maktbalans. Dessa fyra områden är något som NMI har bevakat i en svensk kontext och som vi här även vill belysa utifrån ett danskt perspektiv.

Samtidigt bemötande

Sverige

MEN anser att företag endast har rätt till genmäle i efterhand samt rätt till rättelser vid sakfel. Saklighet provas dock i "indirekt form" vilket enligt MO innebär att man prövar skadan som uppstått och om den är försvarbar, men inte sakfrågan i sig.

Argumenten som framförs om varför det medieetiska systemet ger ett så svagt skydd åt företag, handlar dels om att företag enligt lag inte har något skydd och att medieetiken till viss del speglar lagstiftningen. Dels att företag har egna kanaler där de kan framföra sina åsikter.

"Det går ju inte att förtala en juridisk person enligt svensk lag och de som ansvarar för det etiska systemet har valt att göra samma avgränsning. Jag skulle tro att i vårt fall beror det på att företag anses ha större resurser och kompetenser än en enskild person och därför har ett större ansvar att sköta sitt eget försvar mot en tidning.

Man måste också komma ihåg att vi är ett system för självreglering av medierna. Och när det kommer till självreglering kan man inte ha hårdare sanktioner än de reglerade accepterar.” säger Ola Sigvardsson i en intervju med NMI.⁶

Danmark

Rätten till samtidigt bemötande vid hård kritik gäller alla, oavsett om den anklagade är en enskild eller juridisk person. De vi intervjuar anser att rättigheten är en av det mest centrala principerna inom medieetiken, som förbättrar journalistiken och minskar risken för fel.

Jørgen Andresen, redaktionschef på Dagbladet Børsen

Hur ser du på rätten till samtidigt bemötande?

– Samtidigt bemötande vid kritik är något som vi absolut praktiserar. Även när det inte handlar om kritik utan något som är positivt eller neutralt söker vi en kommentar för att kontrollera fakta. Det handlar i grunden om vår trovärdighet. Ju hårdare kritik desto hårdare jobbar vi för att få in ett svar. Vi är även noggranna med att den som kritiseras får ta del av all kritik som riktas och ser till att bemötandet exponeras på en synlig plats i texten och inte längst ner. Om någon däremot väljer att inte kommentera skrivs även det på en synlig plats så det blir tydligt för läsarna att vi har sökt kontakt.

Hur ser du på att företag inte anses ha rätt till samtidigt bemötande enligt MEN?

– Det ser jag som fullständigt otillräckligt. Att höra alla parter är det enskilt viktigaste redskapet för god journalistik. Det handlar i grunden om trovärdighet och att våra läsare ska lita på oss. Jag tror att en sådan pressetisk hållning skapar tvivel om man kan lita på journalistiken och om den är objektiv. Att vara helt objektiv är givetvis omöjligt men man ska som journalist alltid sträva efter objektivitet.

Hur ser du på argumentet att företag har sina egna kanaler att kommunicera via och att de därmed inte har samma behov av medieetiskt skydd?

– Det argumenten är helt fel. Du kan inte garantera att de som läst en felaktig publicering även nås av företagets egen kommunikation. Men även om tidningen väljer att publicera bemötandet vid ett senare tillfälle är det inget som garanterar att den som läser på morgonen också går in och läser på eftermiddagen när bemötandet är ute. Det är inte god journalistik.

⁶ (Falck, Företag avstår från att anmäla till PO, 2019)

När är risken som störst att journalistiken blir ensidig?

- Det är när journalister tror att de bär på sanningen, det är inte heller bra när de blir för emotionellt involverade i sina historier, då tappar man i objektivitet. Detta gäller särskilt när det kommer till grävande journalistik. Vi försöker motverka detta genom att ha flera personer involverade i stora gräv som kontrollerar att det finns teckning för alla uppgifter och att det följer de etiska riktlinjerna. I vissa jobb tar vi även in jurister.

Astrid Gade Nielsen, kommunikationsdirektör på Danish Crown

Hur viktig är rätten till samtidigt bemötande för er?

- Samtidigt bemötande är otroligt viktigt. Det är helt avgörande för en trovärdig rapportering att höra båda sidor och jag upplever att journalister är noggranna med att denna princip efterlevs.

Hur ser du på argumentet att ett företag har större resurser att sköta sitt eget försvar och därmed inte har samma behov av samtidigt bemötande vid kritik som enskilda?

- Det kan jag inte förstå. Rätten att komma till tals är oerhört viktig för oss som företag. Det är i ett tidigt skede som läsaren bildar sig en uppfattning och det är svårt att ändra den uppfattningen i efterföljande publiceringar. Dessutom är det inte säkert att samma läsare tar del av de efterföljande publiceringarna och än mindre att de går in på företagets hemsida för att ta del av deras perspektiv.

Lars Bøgeskov, presskoordinator på Dansk Industri

Hur ser du på MEN:s inställning till samtidigt bemötande?

- Det är helt otroligt att företag inte anses ha samma rätt som enskilda till bemötande, jag förstår överhuvudtaget inte argumenten. Självklart har alla behov av medieetiskt skydd. Jag anser att Danmark har en fungerande pressetik som journalister respekterar, och en av de mest grundläggande principerna är att alla ska få komma till tals vid hård kritik.

Peter Trads, nyhetschef på Dagbladet Børsen

Hur ser du på rätten till samtidigt bemötande?

- Det är en absolut självklarhet att söka ett samtidigt bemötande från en part vi kritiserar. Vår journalistik kan förstöra både liv och företag och det är helt centralt att vi med den makten också tar ett stort ansvar.

Hur ser du på MEN:s principer om att företag endast har rätt till bemötande i efterhand?

- Jag kan inte förstå den bedömningen. Samtidigt bemötande är det viktigaste verktyget vi har för att säkerställa att informationen vi sprider är korrekt.

Hur ser du på MEN:s argument till varför företag inte anses ha rätt till samtidigt bemötande?

- Företag har förvisso resurser, men den publiken jag som journalist kan nå är i de flesta fall långt större än vad ett företag når när information publiceras på deras hemsida. Så man kan inte påstå att företag ha samma möjligheter som journalister att nå ut.

Lisbeth Feldvoss, chef för sekretariatet i Pressenævnet

Hur ser du på rätten till samtidigt bemötande vid kritik?

- Jag tycker det är en självklar regel. Om det inte tillämpas måste missförstånden och felen i publiceringarna öka och det skadar både journalistiken och den som hängs ut.

Hur avgör ni om journalisten har givit en kritiserad part tillräckligt med tid för att svara?

- Det är en avvägning vi gör och beslutet måste ses i sitt sammanhang. Det handlar i grunden om rimlighet. Man kan exempelvis inte skicka en stor mängd information och kräva svar direkt, det är inte ett etiskt agerande.

Johan Christensen, grävande journalist på Dagbladet Børsen

Hur ser du på rätten till samtidigt bemötande vid kritik?

- Det är vårt absolut viktigaste verktyg för att säkerställa att informationen vi publicerar är korrekt. Vi måste vara noggranna med att verifiera information med flera av varandra oberoende källor, och den kritiserade parten får därefter möjlighet att bemöta kritiken. Det är ett självklart förfarande för en journalist och minskar risken för fel.

Hur ser du på kravet om att en kritiserad part har rätt att ta del av all kritik?

- Jag ser inga problem med att i förväg presentera all information som kommer riktas mot en kritiserad part. Tvärtom, det är helt avgörande för att

den kritiserade ska kunna ge ett sakligt bemötande. Risken blir dessutom större att det man publicerar är fel om informationen inte får bemötas.

Hur avgör ni hur lång tid den kritiserade parten får på sig att svara?

– Det är en avvägning man gör. Om det är en kritisk historia som är väldigt komplex så får dem mer tid, kanske upp till två veckor. Samtidigt, om vi har goda skäl att tro att ett visst företag missbrukar den tiden med att föregå vår publicering så kan det hända att vi ger dem något mindre tid, men den kritiserade ska alltid ges tillräckligt med tid för att svara.

Finns det risk för att man som journalist blir för engagerad i ett gräv att man bortser från information som talar emot uppgifterna som man vill publicera?

– Det händer att man lägger mycket tid på ett projekt som senare visar sig ha goda förklaringar, men det finns inget alternativ, i sådana situationer måste man avstå publiceringen.

Jacob Mollerup, tidigare ombudsman för Danmarks Radio

Hur ser du på kravet på samtidigt bemötanden vid hård kritik?

– Jag anser att det är en väldigt viktig princip att ta in bemötande innan publicering. Det gör att det blir mindre fel i publiceringen och minskar risken för felaktiga beskyllningar. Samtidigt bemötande är en självklarhet inom journalistiken.

Hur ser du på argumentet att företag har större möjlighet att sköta sitt eget försvar och därmed inte har samma behov av samtidigt bemötande?

– Jag anser att rätten till samtidigt bemötande handlar om rättvishet och kvalitet. Jag kan faktiskt inte riktigt förstå det argumentet.

Risken att bli fälld i domstol

Sverige

Argumenten som framförs till varför företag inte ska ges möjlighet att stämma medier för förtal handlar om att sådana rättigheter riskerar att hemma den granskande journalistiken.

”En möjlighet att väcka enskilt åtal för ekonomiskt förtal skulle generellt hämma en seriös nyhetsförmedling. Risken finns att den granskande journalistiken inte minst när det gäller stora och multinationella företag skulle bli försiktig och i värsta fall inte bli av

alls.” skriver Nils Funcke, yttrandefrihetsexpert i en krönika i Dagens Juridik som svar på ett debattinlägg från NMI om ekonomiskt förtal.⁷ Däremot kan enskilda i Sverige stämma medier för förtal och prövningen sker då i en särskild jurydomstol. Yttrandefriheten står dock stark i svensk rätt och jurydomstolarna är konstruerad så att det ska vara svårt att få medier fällda.

”I praktiken behöver den ansvariga utgivaren väldigt sällan ansvara juridiskt för något. Systemet är riggat till utgivarens fördel, även när den kommunikation som hon svarar för skadar andra. Men det finns en sympatisk tanke med den yttrandefrihetsrättsliga grundbulten om s.k. ensamansvar: Yttrandefriheten är oerhört långtgående i Sverige, men det ska åtminstone alltid finnas ett tydligt utpekat ansvarssubjekt.” skriver Mårten Schultz, professor i civilrätt, i SvD.⁸

Danmark

Företag i Danmark har möjlighet att stämma medier för förtal. I praktiken är det dock mycket sällsynt att företag väljer att gå den vägen och chansen att vinna en sådan prövning är liten. Ingen av de vi intervjuar känner igen sig i bilden att företagens juridiska rättigheter hämmar journalistiken. Istället menar flera av dem att företagens rättigheter sannolikt gör journalistiken bättre då osakliga och felaktiga publiceringar kan få juridiska konsekvenser.

Jørgen Andresen, redaktionschef på Dagbladet Børsen

Tror du att företagens juridiska rättigheter hämmar journalistiken?

– Nej, det tror jag inte. Jag upplever inte att journalister känner sig hotade och jag kan inte minnas att vi någonsin ska ha blivit åtalade under mina 25 år på Børsen. Om ett företag skulle vilja stämma oss så är det en lång process där det är mycket svårt att få medier fällda. Skulle företaget vinna är upprättelsen i form av en ekonomisk kompensation. Men skadan är sällan rent ekonomisk, i stället handlar det mer om image och rykte. Straffet i Pressenævnet är att tidningen måste publicera fällningen synligt, och det har nog ett större värde för den som utsätts för felaktig publicitet. Dessutom går processen i Pressenævnet betydligt snabbare än i domstol.

Erik Kjær-Hansen, delägare på advokatbyrån Gorrissen Federspiel

Hur vanligt är det att medier stäms i domstol?

– Det sker löpande men ser man till allt som publiceras så handlar det om en mycket liten andel. De allra flesta journalister följer de medieetiska reglerna och reglerna i strafflagen, och då har man inget att vara rädd för. När medier prövas mot strafflagen sker det oftast med högre tolerans till yttrandefriheten. Straffen blir enligt praxis alltid böter, även om fängelsestraff i teorin är möjligt.

7 (Funcke, 2019)

8 (Schultz, 2019)

Hur vanligt är det att företag stämmer medier i domstol?

- Det är sällsynt. Anledningen är nog att de flesta företag helst vill glömma en dålig publicering och ogärna deltar i en process som kan ta flera år. Men möjligtvis är behovet större för mindre företag där näringsidkarna känner sig personligt angripna och därmed har ett starkare intresse att få saken prövad.

Hur stor är risken för medier att bli fällda?

- Det beror helt på vad journalisten har gjort men yttrandefriheten står starkt. Journalister i Danmark har stort utrymme att rikta hård kritik mot företag, vilket också sker i stor utsträckning.

Hur ser du på risken att företagens rättigheter riskerar att hämma journalistiken?

- Jag upplever inte att så är fallet. Rättigheten skulle potentiellt kunna missbrukas av företag, men så upplever inte jag det i Danmark i praktiken. Snarare bidrar dessa lagar till att journalister är mer noggranna i sitt arbete och gör ett bättre jobb. Av de journalister jag mött upplever jag att de vill följa de etiska riktlinjerna, men de fruktar inte lagstiftningen.

Heidi Højmark Helveg, delägare på advokatbyrån Synch

Hur vanligt är det att företag stämmer medier i domstol?

- Det är mycket ovanligt att företag vill stämma medier. Dels är det en dyr process, dels är chansen att vinna mycket liten.

Vad anser du om att företag i Sverige inte kan stämma medier för förtal?

- Det ger inte medier incitament att ta hänsyn till företag. I Danmark är det svårt att vinna mot medier, men möjligheten gör att medier är mer vaksamma för att deras rapportering ska vara rätt. Vad gör man som företag om man är fullständigt rättslös? Jag är en mycket varm förespråkare av yttrandefriheten. Men jag anser inte att rätten att sprida lögnaktig eller felaktig information har något med yttrandefrihet att göra. Om man gör fel så måste man ta ansvar för det. Det är också en del av yttrandefriheten.

Vad tror du att avsaknaden av rättsligt skydd för företag får för konsekvenser på journalistiken?

- Jag tror att man får sämre journalistik om man har rättigheter utan skyldigheter. Det omvända är också problematiskt, exempelvis som i England där medier kan bli stämnda för mycket stora belopp vilket jag inte tror är sunt. Poängen i Danmark är att man stämmer chefredaktören och då tar man hänsyn till den enskildes ekonomi och inte till företagets ekonomi, men i England är det hela mediehusets ekonomi som avgör skadeståndet. Det går alltså att strukturera lagen så att man får en balans.

Vad säger du om argumentet att juridiska rättigheter för företag riskerar att hemma den granskande journalistiken?

- Då säger jag välkommen till Danmark. Här har vi många duktiga journalister som granskar bedrägerier. Vi har en stor yttrandefrihet, men det blir en bättre balans om man även hålls ansvarig för det man säger. Den svenska ordningen låter för mig som en anarki.

Astrid Gade Nielsen, kommunikationsdirektör på Danish Crown

Hur ofta anser du att ni utsätts för klandervärd journalistik?

- Vi är i media dagligen men det är mycket sällan som jag anser att rapporteringen är osaklig. Jag skulle uppskatta att omkring fem procent av det som skrivs om oss är direkt ohederligt, men inte mycket mer. Samtidigt är det ju så att många journalister har en vinkel på sin historia, men det är journalistens rätt så länge fakta är korrekt.

Har ni någonsin stämt medier i domstol?

- Nej, det har aldrig varit aktuellt. Vi har aldrig anmält något till Pressenævnet heller vad jag vet. Om vi tycker något är fel tar vi kontakt med journalisten eller redaktören och i de allra flesta fall får vi gehör för våra synpunkter, men i mycket få fall tar de inte till sig av det vi säger. Men jag har inte upplevt att vi har varit i en sådan situation att det skulle vara värt att få det prövat i Pressenævnet.

Är det så att ni inte har förtroende för Pressenævnets prövningar?

- Nej, jag anser att Pressenævnet är trovärdig i sina prövningar och kan värdera medieetik väl. Men för vår del tar det tid och extra resurs att få rätt, jag utesluter inte att vi i framtiden kan tänkas anmäla till Pressenævnet, men det ligger långt borta för oss som företag. Däremot kan jag tänka mig att behovet av Pressenævnet och att få en upprättelse är större om det handlar om enskilda som blir utsatta.

Upplever du att journalister räds att granska er givet era juridiska möjligheter?

– Nej, jag upplever inte att journalister är rädda. Vi har en oerhört stark press som gärna använder möjligheter att ta del av dokument för att få fram oegentligheter. Jag anser absolut att journalister i Danmark vågar kritisera oss.

Lars Bøgeskov, presskoordinator på Dansk Industri

Hur ser du på företagens juridiska rättigheter?

– Jag känner knappt till dem. Jag vet att enskilda kan nyttjat den möjligheten men jag känner inte till att företag använder sig av domstolsprövningar. För oss har det aldrig varit aktuellt.

Tror du att företagens rättigheter hämmar journalistiken?

– Nej, jag tror inte att journalister känner sig hotade. Det krävs ett riktigt uselt journalistiskt arbete för att bli fälld i domstol. Yttrandefriheten står starkt i Danmark och jag anser att så väl Pressenævnet som domstolar i första hand är ett skydd för journalistiken.

Peter Trads, nyhetschef på Dagbladet Børsen

Upplever du att företagens juridiska rättigheter hämmar journalistiken?

– Nej, jag ser inga problem med att företag har juridiska rättigheter. Jag har aldrig hört att någon journalist skulle uppleva rädsla för att företag de granskar skulle använda sina juridiska rättigheter. Jag skulle kunna tänka mig att det finns de journalister som känner sig pressade av denna rättighet, men det är mer en spekulation från min sida.

Hur vanligt är det att företag stämmer medier?

– Jag känner faktiskt inte till något företag som dragit oss inför domstol på grund av en publicering. Det har säkert hänt men det är nog väldigt ovanligt. I stället ringer dem upp oss om de anser att något är fel, vi har en dialog och lyssnar på argumenten. Om vi anser att något är fel går vi in och rättar.

Johan Christensen, grävande journalist på Dagbladet Børsen

Upplever du att företagens juridiska rättigheter är ett problem för den granskande journalistiken?

– Nej, det påverkar inte mina möjligheter att granska. Det hade varit ett problem om det var olagligt att publicera företags sekretessbelagda information, men så ser inte lagen ut. Så länge vi är noggranna i vårt arbete och har stöd för vad vi publicerar så har företagen mycket lite att vinna på att stämma oss. Och om någon skulle hota med stämning så får man som journalist snarare mer lust att gräva djupare.

Jacob Mollerup, tidigare ombudsman för Danmarks Radio

Som ombudsman för Danmarks Radio var Jacob Mollerup i ett fall oenig med ledningen gällande en publicering där en cancerläkare anklagades för att ha ordinerat patienter försöksmedicin mot ekonomisk kompensation. Mollerup ansåg att publiceringen stred mot medieetiken men Danmarks Radio höll inte med. Läkaren stämde publiceringen i domstol och vann i varje instans. Den ansvarige journalisten vände sig då till Europadomstolen, men även den ansåg att yttrandefrihetens gräns var passerad i och med Danmarks Radios publicering.

Hur ser du på risken att företagens juridiska rättigheter hämmar journalistiken?

– Jag tror att den risken finns i rättssystem där man kan kräva stora ersättningar. I England och USA har jag hört om just det problemet. Men i Danmark har vi ingen tradition av höga skadestånd och då är dessa rättigheter inte heller ett problem. Om ett företag skulle kräva stora belopp från en liten dansk tidning skulle det snarare generera stora negativa rubriker som skulle skada företaget.

Anser du att det hade varit bättre för journalistiken om företag inte hade juridiska rättigheter?

– Nej, det hade inte varit bättre för journalistiken om företag stod utan rättsligt skydd. Jag anser att det är en självklar rättighet och min upplevelse är att rättigheten inte utnyttjas felaktigt. Det måste finnas en balans mellan rättigheter och skyldigheter när journalistik prövas, annars tappar systemet i trovärdighet och det förlorar alla på.

Praxis och upprättelse

Sverige

MEN använder inte praxis i sina prövningar vilket motiveras med att varje publicering skiljer sig åt och att det därmed inte är möjligt att förhålla sig till en praxis inom medieetiken. Att MEN inte följer praxis innebär att det kan vara svårt att förutse utfallen i nämndens prövningar.

”Man kan inte dra parallellen till andra ärende, det är där din kritik haltar. Du får gärna kritisera oss och ha synpunkter på det enskilda ärendet men att dra jämförelser med andra är inte relevant.” sade MO i en intervju med NMI om varför MEN inte tar hänsyn till tidigare utfall i sina prövningar.⁹

Vid en fällning i MEN ska utgivaren publicera nämndens utlåtande, men det ställs inget krav på vilken exponering fällningen får. Det är alltså fullt möjligt att den fällda publiceringen initialt publicerades på förstasidan, men att ”upprättelsen” i form av MEN:s utlåtande publiceras som en notis längst bak i tidningen.

”... det är den åtgärd [Medieetikens Förvaltningsorgan] har accepterat. Jag tror inte det är realistiskt att [MEN] ska bestämma vilken plats och hur stort uppslag ett beslut i nämnden ska få när en tidning fälls.” säger MO i en intervju med NMI på frågan om varför det inte ställs krav på vilken exponering fällningen får.¹⁰

Danmark

Till skillnad från MEN så sker prövningar i Pressenævnet mot bakgrund av praxis och de vi intervjuar anser att tillämpningen av praxis leder till kontinuitet samt minskar risken för godtycklighet i prövningarna. Dessutom finns det tydliga krav på att rättelser ska exponeras i samma utsträckning som den felaktiga publiceringen exponerades, vilket enligt dem vi intervjuar inte ses som ett problem. Tvärtom anser dem att kravet är rimligt då upprättelsen bättre motsvarar den skada som en felaktig publicering medför.

Lisbeth Feldvoss, chef för sekretariatet i Pressenævnet

– Pressenævnet har med medieansvarslagen som bas i uppgift att tolka de vejledende presseetiske reglerna. Vi följer givetvis praxis men vi följer även utvecklingen och anpassar praxis efter den.

Hur ser du på argumentet att medieetik inte kan prövas mot en praxis?

– Det argumentet kan jag inte förstå. Givetvis är det en värdering som görs i varje prövning men det sker mot bakgrunden av en praxis. En prövning utan praxis blir inte rättssäker.

Erik Kjær-Hansen, delägare på advokatbyrå Gorrissen Federspiel

Hur ser du på användningen av praxis vid prövning av medieetik?

– Pressenævnet använder sig av praxis och det är vanligt att man hänvisar till tidigare ärenden i en anmälan. Medieetik är abstrakt men genom praxis kan man förstå pressetikens praktiken.

⁹ (Falck, Medieetiska regler utan principer, 2019)

¹⁰ (Falck, Företag avstår från att anmäla till PO, 2019)

Vad anser du om MEN:s argument att varje fall är unikt och att praxis i medieetik därmed inte är möjligt?

– Att varje fall är unikt stämmer naturligtvis, och även Pressenævnet behandlar ärenden individuellt. Men det finns grundläggande principer som inte ändras från fall till fall och då är det rimligt att förhålla sig till en praxis. När Pressenævnet fäller ett avgörande använder det sig av tidigare utfall för att få en likvärdig bedömning. En viktig fördel med praxis är att prövningen blir förutsägbar. Inte minst är det viktigt att medier och journalister vet var gränserna går, det kan bidra till att det begås färre överträdelser.

Heidi Højmark Helveg, delägare på advokatbyrån Synch

Hur ser du på MEN:s argument till att inte använda sig av en praxis?

– Allt är alltid unikt, så kan man alltid säga så jag har svårt att köpa det argumentet. Vi värderar hela tiden i juridiken, en praxis hämmar inte den möjligheten men gör systemet mer rättssäkert. Det undergräver MEN:s legitimitet om besluten inte är enhetliga. Det första jag gör när jag får ett fall är att jag söker liknande fall. Så praxis för mig är helt avgörande. Utan praxis börjar man från början vid varje ärende. Jag kan överhuvudtaget inte förstå värdet av ett sådant system.

Jacob Møllerup, tidigare ombudsman för Danmarks Radio

Hur ser du på argumentet att medieetik inte kan prövas mot en praxis eftersom varje fall är unikt?

– Praxis är en förutsättning för kontinuitet i prövning av medieetiken. För att förstå hur medieetiska avvägningar ser ut måste man ha generella regler. Givetvis skiljer sig publiceringar åt och praxis ändras över tid, varför Pressenævnet årligen anordnar möten för dess medlemmar där utvecklingen i praxis diskuteras.

Hur ser du på Pressenævnets krav om att rättelser ska publiceras med samma exponering som den felaktiga publiceringen?

– Det är en positiv utveckling som skett inom Pressenævnet där man ställer högre krav på hur rättelserna ska exponeras, men jag tycker inte man har gått tillräckligt långt. Skadan är oftast långt större än upprättelsen och man kan inte garantera att rättelsen når samma personer som tagit del av den felaktiga publiceringen.

Lars Bøgeskov, presskoordinator på Dansk Industri

Hur ser du på Pressenævnets prövningar och skyddet mot medieetiska övertramp?

– Det är svårt att vinna i Pressenævnet, dessutom är straffet endast att en rättelse ska ut. Samtidigt ser det inte bra ut att bli fälld, det kan skada den journalistiska karriären. Så i grunden är det en viktig verksamhet som förbättrar journalistiken.

Peter Trads, nyhetschef på Dagbladet Børsen

Hur vanligt är det att ni blir kritiserade i Pressenævnet?

– Det är inte speciellt vanligt, men det är inte kul när det händer. Det kostar på den journalistiska stoltheten.

Hur ser ni på kravet att rättelser ska exponeras i samma utsträckning som den kritiserade publiceringen exponerades?

– Det har vi inga problem med. Vi tillämpar den principen även utan att Pressenævnet prövar oss. Det vill säga, om någon hör av sig till oss och påvisar ett fel och vi håller med om det, så rättar vi på samma sida som den felaktiga publiceringen publicerades. Om felet är på ettan sätter vi rättelsen på ettan.

Maktbalans

Sverige

Företag i Sverige har ytterst begränsade möjligheter att hävda sig mot journalister och publicister. Förutom att företagen saknar rättsligt skydd mot förtal, ger det medieetiska systemet ett mycket svagt skydd för företag som utsätts för skadlig och klandervärd journalistik.

NMI har genom åren varit i kontakt med flera företagsledare som vittnar om en känsla av maktlöshet i relationen till medier och till det medieetiska systemet. Bland annat ett företag, vars jurister anser att risken att få ytterligare dålig press i en prövning i MEN är större än nyttan av en eventuell fällning. Kalkylen resulterar i att företaget avråds från att konfrontera publicister eller anmäla publiceringar när de anser sig ha blivit omnämns på ett felaktigt och klandervärd sätt.

Danmark

Så väl enskilda som företag har större möjligheter att hävda sig mot felaktiga publiceringar i Danmark än i Sverige. Dels sker domstolsprövningen i en vanlig domstol, och inte som i Sverige i en särskild jurydomstol som är konstruerad för att det ska vara svårt att få medier fällda. Dels är den danska medieetiken mer strikt tillämpad vilket gör att alla parter bättre känner sina skyldigheter och rättigheter.

Jørgen Andresen, redaktionschef på Dagbladet Børsen

Hur ser du på maktbalansen mellan medier och företag?

– Medier har stor makt och det måste finnas fungerande principer och institutioner för att kontrollera den makten. Samtidigt har många företag stora PR avdelningar som kan göra det svårt för oss att nå fram till rätt personer. Det finns även en trend där företagen styr sitt innehåll. Exempelvis kan de ge oss exklusiv rätt till material, men då komma med krav på hur vi ska skriva om nyheten. Det finns en risk att man tappar sin kritiska blick i sådana situationer.

Astrid Gade Nielsen, kommunikationsdirektör på Danish Crown

Hur ser du på maktbalansen mellan medier och företag?

– Jag anser att makten är hos journalisterna, de har en genomslagskraft som jag inte har. Samtidigt är min bild att de allra flesta tar oss på allvar och lyssnar på våra argument om vi anser att något är fel. Det starkaste jag har är trovärdighet, så jag ska vara säker på att jag gör saker rätt och att mina eventuella invändningar är väl underbyggda. Men exempelvis i tv-intervjuer när man har kort tid på sig så blir allt väldigt förenklat. Men vi måste förstå det och anpassa oss till journalistikens ramar.

Lars Bøgeskov, presskoordinator på Dansk Industri

Hur ser du på maktbalansen mellan medier och företag?

– Journalisterna har stor makt. De väljer vad som ska med i bemötandet och ibland blir det missvisande. Många företag upplever också frustration när det kommer till faktakoll och att de inte får ta del av alla uppgifter som ska publiceras vilket gör att det lättare blir fel. Samtidigt upplever jag ett skifte där journalister är villiga att visa allt mer, och när vi väl påtalar fel rättas de nästan alltid.

Är din bild att många företag anser sig felaktigt uthängda i medier?

– Det är inte speciellt ofta jag anser att företag blir orättvist behandlade. Jag har stor respekt för danska journalister och min bild är att Danmark har bland den mest sakliga och trovärdiga journalistkåren i världen. Det finns undantag men min bild är att många av de företag som angrips i medier också förtjänar det.

Peter Trads, nyhetschef på Dagbladet Børsen

Hur ser du på maktbalansen mellan er och de företag ni granskar?

– Jag anser att företag har en viss makt. Det var ett företag som vi under en period hade granskat ganska hårt. Efter det fick vi inte tillgång till företagets högsta ledning utan fick i stället tala med kommunikatörer av olika slag, det pågick under flera års tid. De sa aldrig rakt ut till oss att det handlade om vårt gräv, men för oss var sambandet tydligt. På det stora hela har vi dock goda möjligheter att bedriva vår journalistik. Vi har stor makt och det ligger ett inbyggt ansvar i vår roll.

Är ni tillräckligt fria i er journalistik?

– Vi hade en gång ett stort gräv mot ett företag som pågick under lång tid. Företaget anmälde oss till Pressenævnet och vann endast på fyra punkter, allt annat friades. Vi hade gjort några missar men publiceringen i stort var helt korrekt och viktig. Företaget var en riktig bluff. I detta fall menar jag att Pressenævnet möjligtvis skulle ta större hänsyn till helheten. Men samtidigt kan jag förstå att de gjorde den bedömningen de gjorde.

Johan Christensen, grävande journalist på Dagbladet Børsen

Hur ser du på företagens makt?

– Företag har stor makt i och med att de kan säga nej till intervju. Det har ingen plikt att rätta det som är fel och då får vi själva ansvara för om uppgifterna som vi publicerar är felaktiga.

Hur ser du på mediernas makt?

– Vår makt är väldigt stor. Väldigt, väldigt stor. Det får alltid stor betydelse om en trovärdig tidning som Børsen publicerar kritiska avslöjanden. Våra avslöjanden kan få stora konsekvenser.

Hur hanterar du den makten?

– Vi måste vara noggranna och etiska i vårt agerande. Vi diskuterar internt om när en historia bör sluta för att inte övergå i drev. Vi har en idé om att en stor granskning ska börja stort och fortsätta stort, men när nya uppgifter som kommer in är allt för små slutar vi. Det är annars lätt att man lockas att publicera små detaljer i ett arbete som man har lagt mycket tid på. Det kan även vara kommersiellt gångbart att dra ut på en sådan publicering, men det är inte etiskt.

Är det ett problem när företagen kräver sina rättigheter?

– Nej, deras rättigheter är självklara för oss och det blir sällan diskussioner kring dem. Däremot försöker många företag nyttja fler rättigheter än vad de har. Exempelvis är det inte ovanligt att de vill se hela artikeln, ta del av namn på källor som medverkar så de kan pressa källorna, eller kräver att deras skriftliga svar ska publiceras i full längd. Men det påverkar inte vårt arbete, vi förhåller oss till medieetiken och avfärdar den typen av påstående sakligt.

Hur ser du på att företag använder sig av jurister i kontakten med er?

– För oss har det ingen betydelse om företaget eller en anlitad advokat kontaktar oss. Advokater är många gånger bra på att hitta fel och formulerar sig i regel tydligt, vilket kan vara bra. När ett företag anlitar en advokat kan det upplevas som ett litet hot om att man kommer göra allt, men det påverkar inte vår publicering. Vi vet hur regelverket ser ut och förhåller oss till det.

Erik Kjær-Hansen, delägare på advokatbyrån Gorrissen Federspiel

Tror du att medier känner sig pressade när företag blandar in jurister eller advokater i medieetiska prövningar?

– Nej, det tror jag inte. Många medieföretag är minst lika stora och ingår i vissa fall i internationella koncerner. De skiljer sig generellt inte speciellt mycket i storlek från de företag dem granskar. I Pressenævnet varierar det om man använder advokater eller ej, det är inte ovanligt att redaktionerna själva svarar på anmälan från Pressenævnet utan att blanda in jurister.

Heidi Højmark Helveg, delägare på advokatbyrån Synch

Hur ser du på maktbalansen mellan företag och journalister?

– Det är journalister som har störst makt. Företag i Danmark är mycket frustrerade över att journalister har så stor makt. Det är svårt att vinna mot medier i domstol, men så ska det också vara. I grunden anser jag att balansen är bra.

Vad är det dina klienter vill ha hjälp med när de anlitar dig för att kommunicera med medier?

– Jag jobbar med att påverka journalister med hjälp av information. Danska medier är svåra att hantera och många vågar inte konfrontera medierna personligen. Nästan alla case jag blir inblandad i publiceras men jag kan bidra till att felaktig information tas bort.

Finns det risk för att ditt arbete censurerar journalister och stoppar viktig information från att komma ut?

– Nej, jag tror att mitt arbete bidrar till att journalistiken blir mer korrekt. Jag kan bara minnas ett tillfälle där mitt arbete bidrog till att publiceringen helt stoppades, men den historien var riktigt fel och saknade helt allmänintresse.

Jacob Mollerup, tidigare ombudsman för Danmarks Radio

Hur ser maktförhållandet ut mellan journalister och företag?

– Man kan säga att företagens kommunikationsavdelningar har blivit allt mer professionaliserade. När jag startade som reporter för 40 år sedan kunde man ringa direkt till cheferna på de stora bolagen och få svar, det skulle inte hända idag. Samtidigt kan nutidens drev förstöra mycket mer än det gjorde för några år sedan, vilket kan förklara kommunikationsavdelningarnas utveckling.

Tror du att företagens makt gör att journalister känner sig pressade?

– Självklart kan det vara svårt för journalister att kritiskt granska stora företag. Det är inte lätt att granska organisationer där många advokater och kommunikationsfolk är involverade. Men jag upplever inte att danska journalister är rädda eller känner sig hotade av rättsliga repressalier i sitt arbete.

Reflektioner

Samtidigt bemötande

Samtidigt bemötande vid hård kritik är en av de mest centrala principerna inom medieetiken enligt samtliga av de vi intervjuar i Danmark. MEN:s argument om att företag inte har samma skyddsbehov som enskilda och att det därmed räcker att ta in ett bemötande i efterhand när ett företag kritiseras, avfärdas. Kravet förbättrar journalistiken och minskar risken för fel, vilket bidrar till ökat förtroende för medierna, menar dem.

Reaktionerna från Danmark liknar i hög grad reaktionerna från Norge, och tyder på att den svenska medieetiken är fel ute gällande juridiska personers avsaknad av rätt till samtidigt bemötande.

Juridiskt skydd

I Danmark har företag möjlighet att stämma medier för förtal, men det är ytterst sällan företag använder sig av den möjligheten och än mer sällan som medier fälls. Samtliga av de vi intervjuar menar att yttrandefriheten i Danmark står stark och de känner inte igen sig i bilden att företagens juridiska rättigheter hämmar journalistiken.

Återigen liknar reaktionerna i Danmark dem från Norge. I båda länderna har företagen rätt att stämma medier, samtidigt placerar sig båda länderna över Sverige på Reportrar utan gränsers frihetsindex. Det tycks alltså inte finnas ett samband mellan företagens juridiska rättigheter och den journalistiska friheten i vare sig Danmark eller i Norge.

Praxis & upprättelse

Pressenævnet tillämpar praxis i sina prövningar och känner inte igen sig i MEN:s argument att praxis av medieetiken inte är möjlig då varje publicering är unik. I stället menar dem att praxis är avgörande för att få rättssäkra prövningar, samt är en förutsättning för att förstå var de medieetiska gränserna går.

Vid en fällning i Pressenævnet är utgivaren förpliktigad att publicera fällningen med motsvarande exponering som den felaktiga publiceringen fick. Syftet är att upprättelsen bättre ska motsvara den skada som den fällda publiceringen medfört. I det svenska systemet är det upp till den enskilda utgivaren att besluta om var rättelsen ska publiceras. MEN menar att det inte är möjligt att ställa högre krav på publicister, men erfarenheten från Pressenævnet ger anledning att ifrågasätta det argumentet.

Maktbalans

Dansk medieetik ger så väl enskilda som företag tydliga rättigheter i förhållande till medier, rättigheter som uppges minska risken för felaktiga publiceringar. Samtidigt anses mediernas frihet som stor. Den svenska medieetiken ger ett betydligt svagare skydd i synnerhet för företag, vilket bidrar till en mer ojämn maktfördelning.

Givet mediernas makt att påverka opinion, samt kapacitet att skada så väl enskilda som egendom, krävs att makten också regleras för att inte missbrukas. Det finns anledning att se över den svenska maktbalansen mellan granskarna och de som granskas, så att fler felaktiga och klandervärda publiceringar fälls, och på sikt i minder utsträckning publiceras.

Källmaterial

Falck, P. (den 6 maj 2019). *Företag avstår från att anmäla till PO*. Hämtat från Näringslivets medieinstitut: <https://naringslivets-medieinstitut.se/>

Falck, P. (2019). *Företag som utsatts för skadlig och osaklig publicitet*. Stockholm: Näringslivets medieinstitut.

Falck, P. (den 06 december 2019). *Medieetiska regler utan principer*. Hämtat från Näringslivets medieinstitut: <https://naringslivets-medieinstitut.se/>

Falck, P. (2020). *Mediers granskning av företag: Vad Sverige kan lära av norsk medieetik*. Stockholm: Näringslivets medieinstitut.

Funcke, N. (den 19 november 2019). *"Sagt ord och kastad sten kan inte tas tillbaka"*. Hämtat från Dagens Juridik: <https://www.dagensjuridik.se/>

Ola Sigvardsson, P. H. (den 29 september 2019). PO och Utgivarna: *"Det handlar inte om öppenhet utan integritetsskydd"*. Hämtat från Svenska Dagbladet: <https://www.svd.se/>

Persson, G. (2005). *Ekonomiskt förtal : Om svensk tryckfrihet i det nya Europa*. Mediestudier.

Rastislav Kunda mot Avisa Nordland AS, HR-2014-02398-A (Norges Høyesterett den 9 december 2014).

Schultz, M. (den 03 mars 2019). *Äntligen åtal mot man bakom hetsande Facebook-grupp*. Hämtat från Svenska Dagbladet: <https://www.svd.se/>

Vallinder, T. (2000). *Nio edsvura män*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

RAPPORT

Mediers granskning av företag – Del II

Vad Sverige kan lära av dansk medieetik

Producerad av
Näringslivets medieinstitut

Ansvarig utgivare
Mats Olin

www.naringslivets-medieinstitut.se